

Diskrecijske odločitve policistov pri pridržanju voznikov pod vplivom alkohola

Matej Velikonja

Namen prispevka:

V prispevku so predstavljene diskrecijske odločitve policista v Sloveniji, ki jih ta pri svojem delu vsakodnevno sprejema. Članek skuša ponazoriti, kako je zakonodaja s področja varnosti cestnega prometa od 1998 dalje urejala diskrecijske odločitve policistov, predvsem pri odkrivanju in preprečevanju voženj pod vplivom alkohola ter njihov vpliv na zagotavljanje varnosti. Orisano je tudi diskrecijsko odločanje, kot ga v nekaterih postopkih uporablja policija v ZDA, ki izhaja iz anglosaškega pravnega sistema.

Metode:

Z zgodovinsko-primerjalno metodo je prikazano, kako so zakonski akti za urejanje cestnega prometa, sprejeti v različnih časovnih obdobjih, urejali prosti preudarek policistov v Republiki Sloveniji pri izvajanju nalog na področju zagotavljanja varnosti v cestnem prometu. Uporabljena je še primerjalna metoda in komplementacija prikaza podatkov o policijskih ukrepih.

Ugotovitve:

Diskrecijska pravica, kot jo dopušča Zakon o pravilih cestnega prometa v določbah 24. člena, je ustrezen kompromis med policijskim zagotavljanjem varnosti in prevelikim poseganjem policije v človekove pravice. Ko oseba deluje neskladno z zakonsko normo, lahko policijsko ukrepanje zaradi takega človekovega delovanja sledi črki zakona, ki največkrat predpisuje represivno ravnanje, lahko pa policist za ukrepanje uporabi taktični preudarek. Navedeno pomeni, da se policist diskrecijsko odloča, katero pooblastilo oz. kateri ukrep bo v dani situaciji uporabil. Ali se policist odloči, da bo deloval diskrecijsko, pa je odvisno od več razlogov, obširneje opisanih v članku.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Za razlago načel delovanja in uporabe diskrecijske pravice članek preučuje diskrecijske odločitve varnostnih organov, katerih delovanje temelji na različnih pravnih sistemih. Prav tako poskuša odgovoriti na vprašanje, ali je diskrecijska pravica, kot jo uporablja policija v Republiki Sloveniji, primerno urejena in ali je sploh potrebna.

UDK: 351.741

Ključne besede: policija, policisti, policijski postopki, policijska pooblastila, diskrecijska pravica, vožnja pod vplivom alkohola, pridržanje

The Discretionary Decision Making of Police Officers Performing the Detention of Drivers Driving While Intoxicated

Purpose:

The article is a presentation of discretionary decision making on the daily basis by police officers while performing their tasks. It is an attempt to illustrate how the road traffic legislation since 1998 has regulated discretionary decision making of police officers, specifically at detecting and preventing DWI. The article describes the institute of discretionary right as well. For the purpose of more clear presentation, the paper also describes discretionary decision-making as used in some procedures by the US police - the police deriving from the Anglo-Saxon legal system.

Design/Methods/Approach:

By using the historical-comparative method, it is demonstrated how the legal acts regulating road traffic, adopted at different time periods, have influenced Slovenian police officer's discretionary decision making in the field of road traffic safety. Comparative method and complementation of data on police measures are used as well.

Findings:

Applying the discretionary right as it is allowed by article 24 of the »Act of rules in road transport« is an appropriate compromise for achieving the highest level of road traffic safety on one hand and breach of the basic human rights by the police on the other hand. When a person breaks the law, police action that follows usually includes repressive measures, prescribed by the law, but the police officer may use a tactical discretion. This means that the police officer discretionary decides which measure will be used in a given situation. Police officer's decision to use discretionary powers depends on a number of reasons, which are thoroughly described in the article.

Originality/Value:

For interpretation of the principles and for interpretation of the mode of usage of discretionary decision making, the article describes the discretionary decision making within different legal systems. The article is also addressing the question whether the discretionary right given to the Slovenian police by road traffic legislation is properly regulated and needed at all.

UDC: 351.741

Keywords: police, police officers, police procedures, police powers, discretionary power, driving while intoxicated, detention

1 UVOD

Diskrecijska pravica upravnega ali varnostnega organa je kompleksen pojem. Njena razlaga mora vsebovati razlago načel delovanja organizacije, ki temeljijo na pravnih pravilih, izhajajočih iz sistema, ki mu pripada organizacija. Za razlago principov delovanja in uporabe diskrecijske pravice je smiselno preučiti diskrecijsko pravico upravnih in varnostnih organov, katerih delovanje temelji na različnih pravnih sistemih. Ker se poglobitvi pravni sistemi v svetovnem merilu med seboj razlikujejo in temeljijo na drugačni pravni filozofiji, drugačnem oblikovanju pravnih konceptov in pravnih teorij, se razlikuje tudi diskrecija pri delovanju organizacij v različnih upravnih in varnostnih sistemih. V evropskih državah prevladuje kontinentalno pravo in evropske policije večinoma delujejo po podobnih načelih. Zato se uporaba diskrecijske pravice v policijski praksi v anglosaški pravni ureditvi razlikuje od uporabe na celinskem delu Evrope. S tem ko zakonodaja na podlagi pravnega sistema oblikuje norme obnašanja in delovanja, posledično oblikuje in vpliva na uporabo diskrecijske pravice organizacij in jih ureja. Za diskrecijsko pravico različni avtorji uporabljajo tudi drugačno terminološko poimenovanje (prosti preudarek, diskrecijski preudarek, diskrecija). Srdić, Miljković in Marković (1979) diskrecijsko pravico razlagajo kot z zakonom podeljeno pooblastilo in pravico organa, da pri izdajanju upravnih aktov izmed dveh ali več možnih alternativ izbere tisto, ki se mu zdi najbolj primerna. Uporabo diskrecijske pravice mora zakonski akt predvideti, uporabljena pa mora biti le za namen, za katerega jo je zakonodajalec predvidel. To predpisuje tudi Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP, 2006). Določba drugega odstavka 6. člena nalaga organu, da mora, ko je ta upravičen, odločati po prostem preudarku, odločbo izdati v mejah pooblastila in v skladu z namenom, za katerega mu je pooblastilo dano. Navedeno pomeni, da upravni organi v primerih, ko zakonsko besedilo ne ponuja rešitve konkretnega primera, lahko pri svojem delu uporabljajo diskrecijsko pravico. Ta je v nekaterih primerih celo nujna, saj zakonska materija ne more zaobjeti vseh dejanskih stanj, na katere lahko upravni organ naleti pri svojem delu. Diskrecijsko odločanje organa mora temeljiti na načelu zakonitosti kot osnovnemu načelu delovanja uprave tako v ožjem kot v širšem pomenu. Med drugim določa, kdaj, kje in kako bo odločitve diskrecijske narave pri svojem delu uporabil tudi policist. Ta vpliv se izraža v praksi oziroma pri operativnem delu policije, vpliva tudi na udeležence cestnega prometa in na stanje varnosti cestnega prometa. Policistovo delovanje je lahko različno pri posameznih kršiteljih, ki so kršili iste zakonske določbe. Odgovor na vprašanje, kaj povzroča take policistove odločitve, pretežno diskrecijske narave, in kaj vpliva nanje, je večplasten in ga je mogoče iskati v dejavnikih, ki vplivajo na policistovo vedénje (situacijski, osebni, organizacijski, skupnostni) (Law Library – American Law and Legal Information, 2018), predvsem pa na njegovo percepcijo dogodka, pri katerem ukrepa. Raziskovalci policijskih diskrecijskih odločitev in diskrecijske pravice pri policijskem delu omenjajo tudi druge vzroke za njeno uporabo. Thomas (2005) je policistovo diskrecijsko pravico razdelil glede na policistove motive, na podlagi katerih se je odločil. Diskrecijo razdeli na dobro, slabo in vsakodnevno. Pri tem sta oznaki »dobra« in »slaba« diskrecija lastnosti, ki izhajajo iz splošnih

moralnih načel o tem, kaj sploh je »dobro« ali »slabo«. Odločitve dobre diskrecije nastanejo iz motivov, kot so starost kršitelja, duševna zrelost, tip kršitve ter njene posledice. Slabe diskrecijske odločitve pa so posledica predvsem rasnih in spolnih predsodkov. Med slabe diskrecijske odločitve bi lahko prišeli tudi odločitve, sprejete na podlagi pripadnosti nekemu socialnemu razredu. Vendar ločitev na dobro ali slabo diskrecijo ni tako črno-bela. Lahko so odločitve posledica uveljavljanja novega policista, lahko je policist tik pred zaključkom službe in se zato odloči, da ne bo ukrepal, lahko se policistu enostavno ne da ukrepati ... Vsakodnevne diskrecijske odločitve pa so zgolj naključne situacije, v katerih se znajde oseba, ki zavestno ali nehote krši zakonske norme.

Kot policist z desetletnimi izkušnjami na terenu sem se z uporabo diskrecije in z odločitvami diskrecijske narave srečeval vsakodnevno. Diskrecijska odločitev »ne izvesti predpisanega ukrepa oziroma ne izreči predpisane sankcije« ni bila toliko diskrecijska pravica, kot je to bila odločitev, temelječa na trenutnih, pragmatičnih okoliščinah. Če to ponazorim s preprostim primerom: voznik osebnega avtomobila, ki sem ga ustavil zaradi prekoračitve hitrosti, je brez večjega negodovanja poravnal globo zaradi prehitre vožnje, če sem za ostale ugotovljene prekrške, ki sem jih opazil in ga tudi seznanil z njimi, (npr. neuporaba varnostnega pasu, nedelujoč žaromet avtomobila ...) izrekel opozorilo. Ta primer je, pravzaprav, banalen. A če ga razvijam naprej, pridem do zaključka, da so na tak način uporabljene odločitve mnogokrat preprečile konflikt med voznikom in mano – policistom. Taki konflikti so dostikrat pripeljali do pritožb državljanov nad postopki policije ter zmanjševali ugled in verodostojnost policije kot organa zagotavljanja varnosti. Nadalje sem se kot policist pri izvajanju operativnih nalog diskrecijsko odločal, ali bom zaradi storitve prekrška ustavljenega voznika sploh kaznoval. Kot že v prejšnjem primeru, sem tudi pri teh odločitvah upošteval težo prekrška, kar pa ni bil edini razlog za take odločitve. Dostikrat sem storilca poznal, saj sem delo opravljal pretežno v domačem okolju. Naj navedem primer, ki ga lahko označim kot šolski primer uporabe diskrecije. Med opravljanjem meritev hitrosti smo vozniku osebnega avtomobila izmerili višjo hitrost od omejene. Ob ustavitvi je voznik razburjeno hitel razlagati, da pelje soprogo, ki je tik pred porodom, v porodnišnico. Voznika nismo oglobili, smo mu pa nudili spremstvo z intervencijskimi vozili do porodnišnice. Da voznika v navedenem primeru nismo oglobili, nam je omogočala določba 2. odstavka 7. člena takrat veljavnega Zakona o prekrških (1983)¹. Primer se je zgodil leta 1994.

Ob primeru, kot je prvi opisani (taki postopki so bili množični), se takoj pojavi vprašanje zakonitosti takega delovanja. Ali je policistov način dela, da v izogib konfliktu in zadostitvi zahtevam stroke po izrekanju kazni spregleda odkrite prekrške manjšega pomena, da bi nekonfliktno sankcioniral hujše prekrške, zakonit? V drugem primeru pa se pojavi vprašanje, katero področje policijskega dela je prednostne narave in je kot tako pomembnejše? Dejstvo je, da je varovanje življenja ljudi najpomembnejša naloga policije. Ko smo porodnico spremljali v bolnišnico, je bil naš namen nedvomno varovanje njenega življenja in življenja nerojenega otroka. Vendar smo pri tem z intervencijsko vožnjo, z vključenimi

¹ *Storilec prekrška se ne kaznuje, če je prekršek po okoliščinah, v katerih je bil storjen, majhnega pomena in če ni povzročil škodljivih posledic ali pa so te neznatne (Zakon o prekrških, 1983, 7. čl., 2. odst.).*

svetlobnimi in zvočnimi signali (modra luč in sirena) pomenili določeno stopnjo ogrožanja ostalih udeležencev. Čigavo življenje je vrednejše in si zasluži več truda pri njegovem varovanju, je odločitev policista, ki je izrazito diskrecijske narave. Poleg tega predstavlja policistu neke vrste moralno dilemo. Ne dvomim, da bi se v opisanem primeru vsak policist odločil podobno, kot smo se kolegi in jaz. Varovali smo življenje, ki je bilo v danem času, na danem kraju konkretno ogroženo. Javnost, tako strokovna kot laična, si želi policista, ki bi svoje delo izvajal skladno z zakonom, ki bi bil visoko učinkovit, istočasno pa bi v postopkih s kršitelji, pri odločitvi o nadaljnjih postopkih, upošteval tudi njihovo fizično, duševno in duhovno stanje. Da bi se policist približal podobi, kakršni se od njega pričakuje, mora v svojih postopkih mnogokrat delovati diskrecijsko. Diskrecijsko pa lahko policist ne izbere le načina, sredstva, s katerim bo najlažje izvedel nalogo, ampak diskrecijski (taktični) preudarek uporabi tudi pri odločitvi, ali bo postopek sploh izvedel. Pri opisanem ne moremo govoriti o diskrecijski pravici policista, pa vendar gre za neke vrste diskrecijske (taktične) odločitve, saj se policist odloča na način, da njegovi ukrepi, dejanja ostajajo zakoniti. To pa so policistove odločitve, ki jih policijska vodstva poskušajo kar najbolj nadzirati in omejiti.

Uporaba diskrecijske pravice pri izvajanju policijskih postopkov se razlikuje od diskrecije, ki jo uporabljajo drugi upravni organi za izvrševanje nalog. Pravzaprav zakonski in podzakonski akti in tudi interna pravila policijskega dela policistom ne dovoljujejo absolutne diskrecijske pravice, temveč največkrat vnaprej ponujajo možne rešitve konkretne situacije. Ko zakonski akti dopuščajo možnost diskrecijske odločitve, se pravica do take odločitve lahko razbere skozi besedne zveze: policist lahko ..., policist sme ..., ima pravico uporabiti ..., če ne more drugače ... Diskrecijsko pravico, ki je v policijskem delu prisotna in nepogrešljiva, morajo policisti uporabljati na način, da pri tem delujejo v skladu z zakonom, internimi pravili in da pri njeni uporabi ne kršijo človekovih pravic (Žaberl in Pozderek, 2014).

Kršitve človekovih pravic se ob uporabi diskrecije največkrat pojavijo kot rasna ali spolna diskriminacija, kar je, med drugim, tudi posledica ne najboljšega sodelovanja in dopolnjevanja sistema izobraževanja in usposabljanja policistov na eni strani in policijske »operative« na drugi. Na eni strani se policiste med usposabljanji konstantno opozarja na nesprejemljivost kakršnekoli diskriminacije, predvsem spolne in rasne, medtem ko se v operativnem delu policistom nalaga ukrepanje v dogodkih s prisotnostjo pripadnikov nekaterih etničnih skupin, ob upoštevanju kulture, tradicije in mentalitete teh manjšin, ki se dostikrat bistveno razlikujejo od slovenske kulture in tradicije, prav tako pa se razlikujejo od domačega dojemanja nekaterih socioloških in pravnih konceptov. Kakorkoli, diskrecijski preudarek je treba uporabljati kot orodje za preprečitev kaznivih ravnanj in kot ukrepanje, ki je najbolj primerno v dani situaciji.

2 POLICIJSKE ODLOČITVE DISKRECIJSKE NARAVE V SLOVENIJI IN NJIHOVE PASTI

Ker je odkrivanje in preprečevanje vožnje pod vplivom alkohola pomemben segment policijskega dela v Republiki Sloveniji in ker je izid policijskega postopka

pri preprečevanju omenjenih kaznivih ravnanj tudi poseg v osebno svobodo posameznika, morajo biti pogoji in pooblastila policije pri tem natančno določeni. Zato je tudi diskrecijska pravica policista, ki jo zakon dopušča v tem delu, natančno določena in natančno našteva pogoje, ki morajo biti izpolnjeni za njeno uporabo. Diskrecijsko pravico policista pa lahko razumemo tudi kot odločitev policista, da izvede ali ne izvede ukrepa proti posamezniku, ko so podane okoliščine, ki so zakonski pogoj za njegovo izvedbo, pri tem pa ne posega v druge pravno zavarovane vrednote posameznika (Reiman, 1996, str. 71). Čeprav pojem »diskrecijska pravica policista« na prvi pogled daje vtis, da lahko policist pri svojem delu v danih situacijah odloča arbitrarno in »po svoji volji«, je ta institut, kot ga določajo zakonski akti pozitivne zakonodaje, ki jo uporablja slovenska policija pri svojem delu, pravzaprav varovalka, da bo policist deloval v skladu z zakonom in etiko policijskega dela. Pogoj za uspešno izvedbo policijske naloge je pravilna ocena dejanskega stanja situacije, ki zahteva policijsko ukrepanje. Vendar pravne norme ne morejo zaobjeti vseh možnih situacij, zato je policistova ugotovitev, kaj se sploh dogaja na kraju, kamor je poklican in kjer mora ukrepati, poleg miselno-zaznavnih procesov v možganih odvisna tudi od njegovih izkušenj. Ko policist ugotovi dejansko stanje, sledi izbira sredstev oziroma ukrepa, s katerim prepreči kršitev. Izbira delovanja je diskrecijska in seveda odvisna od policistove ugotovitve dejanskega stanja. Pri tem policist ne more uporabiti diskrecijske pravice samovoljno ali kapriciozno, temveč tako, kot to od njega zahtevajo pravni akti oziroma interna pravila delovanja. Samovoljno delovanje v tem primeru pomeni delovanje za zadostitev lastnemu in ne javnemu interesu (Krbek, 1937). Abstraktni pravni akti (Zakon o pravilih cestnega prometa [ZPrCP], 2010; Zakon o varstvu javnega reda in miru [ZJRM-1], 2006; Zakon o orožju [ZORO-1], 2009 in drugi), na podlagi katerih policija deluje predvsem represivno in predstavljajo podlago za opravljanje policijskega dela na določenih področjih človekovega življenja, delovanja in družbenega udejstvovanja, dokaj natančno določajo naloge, ki jih morajo opravljati policisti. Zakonske določbe policistom ne dopuščajo absolutne diskrecijske pravice oz. različnega ukrepanja pri enakih dejanskih stanjih, ampak je predvideno ukrepanje že predpisano v določbi. Poleg diskrecijskega odločanja, ki ga policistom dopušča in določa zakon, se policisti pri izvajanju nalog nemalokrat odločijo, da naloge ne bodo izvedli oziroma da ne bodo ukrepali tako, kot to od njih zahteva zakon. V širšem pomenu lahko v takih primerih govorimo o nezakonitem delovanju policista. V ožjem pomenu pa je za oceno nezakonitega ravnanja treba upoštevati množico dejavnikov, zaradi katerih se policist tako odloči. Lahko presodi, da nalogi ne bo kos zaradi množice kršiteljev ali pa se mu zdi kršitev, zoper katero mora ukrepati, morda »bagatelna«. Mnogokrat sta neizvedba ali nezadostna izvedba policijske naloge posledici »konflikta vlog« (Walker, 1992). To je pojav, ki je pri policistih dokaj pogost. Naloga ali postopek, ki ga mora izvesti policist, ni v skladu z notranjo predstavo policista, kakšno naj bi bilo njegovo delo oziroma poslanstvo. Na primer: če si policist predstavlja sebe kot »borca proti kriminaliteti«, je opravljanje nalog za doseganje prometne varnosti ali intervencij pri mladoletniškem razgrajanju nepredstavljivo in jih bo tudi neučinkovito izvedel. Do zlorabe diskrecijske pravice prihaja tudi zaradi veliko drugih razlogov. Pri kontroli in nadzoru cestnega

prometa, ki je zelo pogosta dejavnost policije, ima policist veliko možnosti za različno ukrepanje. Lahko se odloči, katero vozilo bo in katerega vozila ne bo izločil iz prometa in opravil postopek z voznikom. Res je, da je pogost sprožilec policistove odločitve storitev prometnega prekrška, ki ga opazi, oz. mu je kršitev sporočena. Vendar zakonodaja dopušča tudi kontrolo, ki bi jo lahko imenovali preventivna ali rutinska kontrola. Pri tem lahko policist brez kakršnegakoli razloga vozilo ustavi in izvede postopek z udeležencem. Za to ga v 4. točki 4. člena najprej pooblašča Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol, 2013), podrobneje pa je to pooblastilo policije urejeno v 13. členu ZPrCP, (2010). Tako ureditev je v Odločbi št. U-I-370/98-13 potrdilo tudi Ustavno sodišče RS (2002). Predstavljena odločba Ustavnega sodišča RS (2002) se sicer nanaša na 14. člen Zakona o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1, 2004), ki je predhodnik aktualnega ZPrCP, (2010), vendar je bilo besedilo 14. člena ZVCP-1 (2004) istosmiselno preneseno v ZPrCP (2010).

Če na razloge za odločitve diskrecijske narave pogledamo z vidika povprečnega človeka, ob predpostavki, da je diskrecijska odločitev lahko pogojena z različnimi razlogi, jih lahko označimo kot posledico človeške narave. Aktiven človek ne more vsak dan delovati enako, vsak ima kdaj »slab dan«, je psihično in fizično utrujen, je indiferenten do dela, je ujet v razmišljanje, da »preveč dela za premalo, prenizko plačo ...«. Iz takih in podobnih razlogov policisti uporabljajo odločitve, ki so vsakodnevne in jih ne moremo označevati kot posledico različnih policistovih predsodkov. Drugi vidik vsakodnevnih odločitev, kjer policist uporabi taktični preudarek, je lahko posledica različnih policistovih pogledov na določene družbene teme. Če prikažem banalen primer: neki policist ne vidi večje težave, če pubertetnik v mestnem parku kadi zavitek marihuane. Že zaradi svojega položaja avtoritete pristopi do kršitelja, ga opozori, mu ukaže, naj zavitek ugasne. Največkrat takemu policistovemu dejanju sledijo tudi opozorila o škodljivosti drog. Drug policist v enakem primeru zavitek zaseže in zoper mladeniča uvede postopek o prekršku, ki se največkrat konča z določitvijo globe za tak prekršek. Take so največkrat diskrecijske odločitve policista, ki niso povezane z rasnimi ali spolnimi predsodki, ampak so zgolj posledica policistovega fizičnega ter psihičnega stanja. Na tako odločitev vplivajo tudi drugi razlogi (prisotnost drugih oseb, mimoidoči) (Thomas, 2005). Težava, ki se ob taki obravnavi pojavi, je, da sta osebi različno obravnavani za isti prekršek in tako neenaki pred zakonom. Kljub navedenemu pa ni nujno, da so take diskrecijske odločitve samo slabe. Če bi policist, ki je ukrepal v prejšnjem primeru, različno ukrepal zaradi dejstva, da je en kršitelj mlad moški, drugi pa mlado dekle, ali da je bil en kršitelj Slovenec, drugi pa druge narodnosti in bi bila kršiteljeva spol in narodnost razlog, na podlagi katerega se je policist odločil, bi bila taka diskrecijska odločitev nesprejemljiva. Vendar popolna omejitev takih odločitev ni mogoča. Policist bo tako odločitev, čeprav, ali prav zato, ker je vedel, da je neprimerna, prikril in bo kot izgovor za odločitev našel popolnoma legitimen razlog.

Diskrecijska pravica, ki jo ima policist na voljo pri opravljanju svoje službe, je pravna kategorija, brez katere bi bila marsikatera naloga opravljena neučinkovito. Ker je diskrecijska pravica lahko uporabljena le v skladu z zakonom in za namen, ki ga zakon uresničuje, lahko o njej govorimo kot o pravni kategoriji. Z uporabo

diskrecijske pravice se doseže občutek pravičnosti pri marsikaterem državljanu, ki se znajde v policijskem postopku. Vendar je občutek pravičnosti pri vozniku, ki je pod vplivom alkohola, relativen. Vozniki, ki so pod takim vplivom alkohola, da njihova prištevnost ni bistveno zmanjšana, se verjetno zavedajo visoke globe, ki jih lahko doleti, če jih bodo organi pregona odkrili med njihovo vožnjo. Prav tako se zavedajo, da jih policija lahko pridrži do streznitve. Medtem ko se vozniki z visoko stopnjo vsebnosti alkohola, tega največkrat niti ne zavedajo. V velikem številu primerov so tudi agresivni.

3 POLICIJSKE ODLOČITVE DISKRECIJSKE NARAVE V ZDA IN NJIHOVE PASTI

Policija v ZDA je izjemno široka, razvejana in kompleksna organizacija. Poleg zveznih policijskih uradov in izredne razširjenosti zasebnih varnostnih agencij je v ZDA na lokalni, okrožni (angl. *county*, op. av.) in državni ravni še več kot 15.000 policijskih oddelkov (angl. *departments*, op. av.). Največ diskrecijskih odločitev ameriških policistov je prisotnih pri ukrepanju na lastno pobudo (urejanje cestnega prometa, preprečevanje zlorabe drog ...), saj v teh postopkih ni prijaviteljev ali oseb (žrtev), ki bi zahtevale policijsko posredovanje. Če pa je policijski postopek začel na zahtevo prijavitelja, so diskrecijske odločitve manj uporabljene. To velja predvsem za odločitve o aretaciji (Dempsey, 1999). Načeloma lahko diskrecijske odločitve ameriških policistov razdelimo v tri področja delovanja. Najprej lahko policist diskrecijsko odloči, ali bo pravno-formalno ukrepal zoper kršitelja oziroma ali bo kršitelj sankcioniran. Pri tem se policist odloči, ali bo kršitelja ustavil, ali bo kršitelju izdal sankcijo oziroma ali bo kršitelja, z enim hujših posegov v človekove pravice, aretiral. Prav tako policist uporabi diskrecijsko pravico ob uporabi fizične sile ali prisilnih sredstev. Tu se policist diskrecijsko odloča, ali bo sredstva prisile sploh uporabil in katera. Naslednje področje delovanja, kjer se policist lahko odloča diskrecijsko, je, kako bo porazdeljen njegov delovni čas oziroma koliko časa bo porabil za nudenje pomoči državljanom v določenih situacijah, kjer je njegova pomoč dobrodošla in koliko časa bo porabil za druge (represivne) dejavnosti. Tretje področje, kjer se policist odloča diskrecijsko, je odločitev, kako in koliko časa bo deloval v drugih aktivnostih, ki ne vključujejo represivnega ali servisnega dela (v ZDA je ena od takih oblik dela *community policing*). Pri relativno širokem spektru diskrecije, kot je dopuščena ameriškim policistom pri izvajanju njihovega dela, nedvomno prihaja tudi do njene zlorabe. Zloraba diskrecije se kaže predvsem v neupoštevanju pravil delovanja (angl. *Code of Conduct*). Nekateri ameriški filozofi in pravni teoretiki zato opozarjajo, da morajo biti odločitve diskrecijske narave vodene z usmeritvami in redno spremljane. Zanimiva so razmišljanja Reimana (1996) o upravičenosti policijske diskrecije. Zaključki njegovih razmišljanj so strnjeni v nekaj navedb: če policiji odrečemo diskrecijo, se odrečemo možnosti, da so rezultati nekaterih policijskih dejavnosti boljši, kot bi bili, če bi jih poskušali doseči le na podlagi strogega upoštevanja zakonskih določb. Istočasno pa opozarja, da je z dopustitvijo policijske diskrecije dana moč posameznikom, ki jo nad ostalimi lahko izvajajo samovoljno. Zato je lahko policiji diskrecija podeljena le ob prepričanju, da jo bo ta izvajala na način, ki

zasleduje prednosti in koristi posameznika, ki jih zasleduje tudi zakonodaja in ne samovoljno. Cohen (1996) razlaga, da je diskrecija stvar policistove presoje, ki je lahko dobra ali ne. Nekateri policisti imajo sposobnost dobre presoje stanja, drugi pač ne. Policist je za svoje diskrecijske odločitve odgovoren (angl. *accountable*), zato policijske enote pomagajo policistom presojati, saj boljše diskrecijske odločitve pomenijo boljše policijsko delo. Pri ocenjevanju pravilnosti diskrecijskih odločitev je najpomembnejša ocena objektivnosti, kjer je osnovna predpostavka, da policist predstavlja državo in je bila njegova odločitev objektivna z vidika države – zasledovalca zakonsko določenih ciljev in ne s policistovega osebnega vidika. Zato se policistovo objektivnost pri presoji dogodka pravzaprav ocenjuje kot policistovo brezosebnost, osebno nezanimanje in nepristranskost; ocenjuje se, ali je policistova presoja temeljila na njegovem videnju stvari skozi vlogo sebe kot državljana ali sebe kot policista – predstavnika države (Cohen, 1996).

Kako se ameriška policija diskrecijsko odloča pri obravnavi voznikov motornih vozil pod vplivom alkohola, je odvisno od posamezne zvezne enote (države). Načeloma v ZDA vožnjo pod vplivom opojnih substanc opredeljujejo kot tri različna kazniva ravnanja, kar je odvisno od količine alkohola v krvi voznika² in od morebitnih posledic vožnje voznika pod vplivom alkohola. Tudi sankcioniranje voznikov je odvisno od stopnje alkohola v krvi. Sankcije za vožnjo pod vplivom opojnih substanc tako variirajo od prenehanja veljavnosti vozniškega dovoljenja do določitve kazni zaporu v zveznem zaporu. Za hujša kazniva dejanja je lahko kršitelju odvzeta prostost in je obsojen na zaporno kazen v državnem zaporu, lahko pa je obsojen na pogojno zaporno kazen, kar vključuje obiske svetovanj o nevarnostih opojnih substanc in naključna testiranja prisotnosti takih substanc. V vsaki državi je vožnja pod vplivom alkohola oz. drog ali kombinacije obeh opojnih snovi kot prekršek obravnavana, če ima voznik nižjo koncentracijo alkohola v krvi ali pa je prvič zaloten med tako vožnjo. Naslednja kvalifikacija opredeljuje vožnjo pod vplivom opojnih substanc kot kaznivo dejanje. Tu gre za primere, ko je stopnja alkohola v krvi 0,8 promila ali višja. V teh primerih je vozniku odvzeto vozniško dovoljenje za določen čas, pri tem pa ni pomembno, kako alkohol vpliva na voznika in ali policist oceni, da bi tak voznik lahko celo nadaljeval vožnjo. Voznik s tako stopnjo alkohola v krvi je kaznovan tudi z globo, opravljanjem dejavnosti za skupno družbeno korist, odvzeta pa mu je tudi prostost. Sodišče lahko odloči, da obsojenec, kljub odvzetemu voznškemu dovoljenju, lahko vozi na določenih relacijah (dom – služba, dom – šola ...). Najhujša oblika kaznivega ravnanja vožnje pod vplivom opojnih substanc, ki ji sledi tudi najhujša kazen, je označena kot hudo kaznivo ravnanje (angl. *felony*). Tega kaznivega dejanja je voznik obdolžen, če je zaradi njegove vožnje kdo poškodovan ali celo umre. Nekatere države uporabijo tako kvalifikacijo že pri 0,8 promila alkohola v krvi ali višje. V takih primerih je voznik obsojen na zaporno kazen v zveznem zaporu. Predkaznovanost za podobne prekrške ali kazniva dejanja največkrat vplivajo na dolžino kazni. Ponekod že tretji ali četrti dokazani prekršek zadostuje za obtožbo hudega kaznivega dejanja (angl. DUI or DWI punishments and penalties, 2018; Dui sentencing, 2018).

² Stopnja alkohola v krvi je v ZDA označena s kratico BAC (angl. *blood alcohol concentration*). V večini zveznih držav je dovoljena stopnja 0,8 promila alkohola v krvi, v nekaterih pa je ta stopnja 0,5 promila.

Kako pogosto in kako bo policist uporabil diskrecijske odločitve pri svojem vsakodnevnem delu, je odvisno od različnih spremenljivk, ki bi jih lahko razvrstili v tri skupine: sistemske spremenljivke, situacijske dejavnike in spremenljivke v odnosu storilec/policist. Terenski policist se bo različno odločal o uporabi diskrecije, če je prevladujoča organizacijska kultura bolj »legalistična« ali bolj »servilna«. Če je učinkovitost sodnega sistema visoka, se bo policist verjetno manj odločal diskrecijsko in bo ravnal bolj po črki zakona. Med situacijske dejavnike, ki vplivajo na diskrecijske odločitve, sodita prav gotovo kraj in čas policistovega delovanja in stika z državljanom – potencialnim kršiteljem. Policist bo bolj občutljiv za kršitve javnega reda in miru (preglasna glasba) v mirnem ruralnem okolju kot v centru velemesta. Načini policijskega dela v času poletnih počitnic v obmorskih krajih se razlikujejo od policijskega dela v manjšem kraju pozimi, ko je dinamika življenja zmanjšana. Med situacijske dejavnike lahko uvrstimo tudi oceno stopnje resnosti nekega nezakonitega ravnanja oziroma policistovo oceno, ali je neko protizakonito ravnanje dovolj resno, da je »zrelo« za policijsko obravnavo. Policisti mnogokrat spregledajo kako manj nevarno (bodisi za fizično ali moralno zdravje) kaznivo ravnanje, saj bi njihovo posredovanje v takih prestopkih lahko povzročilo, da bi spregledali večje, nevarnejše prestopke. Posebej to velja za kraje, kjer se ljudje množično zbirajo in je verjetnost nezakonitih ravnanj večja. Pa vendar policist ne more in ne sme spregledati vsakega malenkostnega protipravnega ravnanja, saj jih potem ljudje, potencialne stranke v postopkih, ne vidijo več kot organ, ki uveljavlja zakone in skrbi za red in mir. Veliko število raziskav situacijskih vzrokov policijske diskrecije je pokazalo, da je najpomembnejši vzrok za policijsko odločitev diskrecijske narave prav resnost nezakonitega dejanja. Precejšen vpliv na policistovo odločitev o ukrepanju ob nekem kaznivem ravnanju je tudi vidnost policijskega postopka. Če nekdo nezakonito ravna na javnem kraju, kjer je prisotnost mimoidočih velika, se policist prej odloči, da bo posredoval, kot če se tak dogodek zgodi na bolj odmaknjenem mestu, stran od oči javnosti. Najbolj razširjene oziroma med ljudmi najbolj prepoznavne in diskutirane so odločitve diskrecijske narave, ki jih policist uporabi glede na njegove osebnostne lastnosti v neločljivi povezavi z obnašanjem storilca oziroma osebe, ki se znajde v policijskem postopku in predsodki policista o različnih družbenih vprašanjih (Hunter, 2011).

Vse zgoraj opisano do določene mere upravičuje policijske diskrecijske odločitve v demokratični družbi. Upravičuje pa jih še nekaj dejstev. Policija ne more izvesti predkazenskega postopka od zaznave do podaje ovadbe oziroma obtožnega predloga tožilstvu za vsakega prestopnika, prav tako ne more dosledno uveljaviti vseh zakonov. Tudi če bi to postalo realnost, je zakonodaja obsežna tako, da sistem kazenskega pravosodja ne bi zmožal izvesti postopkov za vse, ki bi vanj vstopili. Zakonodaja ne more zaobjeti vseh množičnih različnih okoliščin, na katere policisti naletijo. Diskrecijsko odločanje pri policistovem delu je dobrodošlo, saj vztrajanje na togi zakonodaji, ki bi natančno vključila vse možne okoliščine, ne zdrži argumentiranega razmisleka.

4 DISKRECIJSKO ODLOČANJE SLOVENSКИH POLICISTOV PRI OBRAVNAVANJU VOŽENJ POD VPLIVOM PSIHOTROPNIH SUBSTANC OD UVELJAVITVE PRVEGA ZAKONA O VARNOSTI CESTNEGA PROMETA LETA 1998

Ko je bil leta 1998 sprejet prvi Zakon o varnosti cestnega prometa (ZVCP, 1998) v samostojni Sloveniji, je bila taktika in metodika policijskega odkrivanja voženj pod vplivom alkohola zgolj nadaljevanje do tedaj uveljavljenega na jugoslovanski zakonodaji temelječega policijskega dela, kjer je imel policist kar nekaj možnosti diskrecijskega odločanja. Ta diskrecija se je kazala v odločitvah policista, ali bo voznika, pri katerem je bila ugotovljena prekomerna vsebnost alkohola v organizmu, sankcioniral. Sankcija je tedaj vsebovala denarno kazen, policist pa je takemu vozniku tudi začasno odvzel vozniško dovoljenje. Vodstva policijskih enot so tako zlorabo diskrecije težko nadzirala, saj bi moral biti pri policijskih postopkih prisoten starešina, plačilnih nalogov policist ni imel v zadolžitvi, prav tako ne zapisnikov o preizkusu alkoholiziranosti. En redkih obrazcev, za katerega se je vodila evidenca, je bil blok za mandatno kaznovanje s 25 taloni. Tudi ko je Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1E, 2008) v 238. b členu za voznike pod vplivom alkohola nad določeno mejo predvidel ukrepe za preprečitev nadaljnje vožnje (pridržanje), so bile diskrecijske odločitve policistov prisotne. Da bi tako možnost diskrecijskega odločanja omejile, so policijske enote izdale policistom interna navodila, v katerih primerih kršiteljem cestnoprometnih pravil odrejati preizkus alkoholiziranosti, saj so bili zapisniki o preizkusu alkoholiziranosti takrat že oštevilčeni in v zadolžitvi policista.

Od sprejetja novega paketa prometne zakonodaje³, sprejetega v letu 2010, ki je predstavljal občutno spremembo nadziranja in urejanja voženj pod vplivom alkohola, se je Zakon o pravilih cestnega prometa spremenil že dvakrat. Vendar je v vseh različicah obveljala določba 24. člena, ki je dovoljevala diskrecijsko odločitev policista, kdaj pridrži oziroma ne pridrži voznika, zalotenega pri vožnji pod vplivom alkohola nad določeno mejo, razen v spremembi Zakona, ki je začela veljati 2012. Po njenih določbah policist ni mogel več uporabiti prostega preudarka pri odločanju o pridržanju, ampak je zakon to storil namesto njega. Določil je namreč, da policist ne pridrži voznika, če so izpolnjeni pogoji, ki se, glede na predhodno izdajo zakona, niso spremenili. Ta sprememba policistu ni dopuščala prostega preudarka pri odločanju o pridržanju, temveč je določila, da se, ob izpolnjevanju pogojev, kršitelja ne pridrži. Policist tako kršitelja ni smel pridržati⁴, čeprav ga je morebiti celo poznal in iz njegovih predhodnih postopkov z njim vedel, da obstaja velika verjetnost, da bo po koncu postopka nadaljeval

³ Leta 2010 so stopili v veljavo zakonski akti, ki so enovito urejali cestni promet: Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP, 2010), Zakon o voznikih (ZVoz, 2010), Zakon o cestah (ZCes-1, 2010) in Zakon o motornih vozilih (ZMV, 2010)

⁴ Določba 2. odstavka 11. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravilih cestnega prometa (ZPrCP-A, 2012) je določala: »... policist pridržanja ne odredi, če je mogoče na drug ustrezen način preprečiti udeležbo voznika motornega vozila v cestnem prometu ...«

s prekrškom. S tako določbo je zakonska materija sama dopustila možnost ponovitvene nevarnosti. Glede na število smrtnih žrtev na slovenskih cestah in na verjetnost, da tak voznik povzroči hudo prometno nesrečo, se je kompromis med omejitvijo osebne svobode voznika pod vplivom alkohola in ustavno zagotovljenimi pravicami ostalih udeležencev cestnega prometa občutno nagnil v korist voznika pod vplivom alkohola.

Tudi na področju operativnega policijskega dela je novi ZPrCP (2010) z določbami o ukrepih za preprečitev nadaljnje vožnje voznikom pod vplivom alkohola predstavljal veliko spremembo. Posebej je to veljalo na začetku uveljavitve pooblastila, ko zakon ni predvideval diskrecijske pravice pri pridržanju. Tudi zato so se začele pri operativnem delu kazati določene težave, na katere je policija opozarjala že nekaj časa. Izvedba pridržanja zahteva od policistov precej truda in znanja, predvsem pa časa, ki ga policisti na terenu največkrat nimajo. Pridržanega voznika mora policijska patrulja, ki pridržanje odredi, odpeljati v prostore za pridržanje, kar pomeni, da ta patrulja vsaj nekaj časa ni več prisotna na terenu. Ob pomanjkanju policistov predstavlja odsotnost patrulje s terena veliko težavo. Pri vpogledu v evidence, ki jih vodi policija, lahko vidimo, da je bilo samo v letu 2016 po določbi ZPrCP (2010) odrejenih 331 pridržanj zaradi prekomerne stopnje alkohola v krvi voznikov (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2017). Navedeno pomeni, da so morale policijske patrulje kar 331-krat svoj čas prepustiti pridržanemu, namesto da bi ga uporabile za druge, mogoče pomembnejše varnostne naloge. Težava tako številnih pridržanj se na policijsko-operativni ravni izraža tudi v pomanjkanju primernih prostorov za pridržanje. Povprečen čas pridržanja je odvisen od pravne podlage, po kateri je pridržanje odrejeno. Večina pridržanj traja 12–48 ur. ZPrCP (2010) določa pridržanje 6–12 ur, do 48 ur pa lahko policisti osebo zadržijo po določbi 4. točke 2. odstavka 28. člena Zakona o nadzoru državne meje (ZNDM-2, 2007). Z vidika primernosti prostorov za pridržanje je čas pridržanja pomemben, saj je primernost prostora odvisna prav od dolžine pridržanja. Primernost prostora je poleg izpolnjevanja osnovnih prostorskih, higienskih in zdravstvenih pogojev odvisna tudi od tega, ali je mogoče v prostorih zagotavljati ostale pravice, ki jih ima pridržana oseba. Poleg osnovnih pravic, ki jih ima vsaka oseba, ki ji je bila odvzeta prostost (miranda)⁵, morajo biti pridržanim izpolnjene tudi nekatere druge pravice, ki so opisane v Priročniku za izvajanje policijskih pridržanj (2013). Če prostori za pridržanje policijske enote ne izpolnjujejo vseh pogojev, mora patrulja odpeljati osebo v prostore, ki izpolnjujejo take pogoje. Kljub majhnosti slovenskega ozemlja navedeno pomeni, da je patrulja dodatno odsotna najmanj 1–2 uri. Diskrecijska pravica pri pridržanju voznikov pod vplivom alkohola, ki omogoča, da se voznika ne pridržijo, vsaj malo omili opisane težave, ki lahko, na koncu, vplivajo na varnost slovenske družbe.

5 *Miranda pravice so ustavno zagotovljene pravice osebe, ki ji je odvzeta prostost in so določene v 3. odstavku 19. člena Ustave RS: »Vsakdo, ki mu je odvzeta prostost, mora biti v maternem jeziku ali v jeziku, ki ga razume, takoj obveščen o razlogih za odvzem prostosti. V čim krajšem času mu mora biti tudi pisno sporočeno, zakaj mu je bila prostost odvzeta. Takoj mora biti poučen o tem, da ni dolžan ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njegovo zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njegove bližnje.« Poimenovanje »miranda« izhaja iz odločitve Vrhovnega sodišča ZDA v primeru »Miranda vs Arizona« iz leta 1966. Zgornja razlaga je splošena, saj so t. i. miranda pravice veliko bolj kompleksne.*

5 ZAKLJUČEK

Sankcije, predpisane za storitev prekrška »vožnja pod vplivom alkohola«, so se spreminjale v različnih časovnih obdobjih. Od leta 1998 dalje, ko je Državni zbor Republike Slovenije sprejel prvi »prometni zakon« v samostojni Sloveniji, so se sankcije⁶ zgolj višale. ZVCP (1998) je za tak prekršek predvideval sankcije, ki jih je takrat izrekel še sodnik za prekrške, saj ureditev prekrškovnega prava še ni predvidevala hitrega postopka, kjer je policija dobila status prekrškovnega organa, in je lahko o prekršku odločila tudi s pisno odločbo o prekršku. Pred letom 2005 je torej o sankciji za navedene prekrške odločal sodnik za prekrške na predlog policije, ki je zoper takega kršitelja sodniku podala predlog za uvedbo postopka. Kršitelj je bil tako sankcioniran, le organ presoje je bil drugi. Zakon je sodniku omogočal tudi možnost sodne diskrecije, saj je v kazenski določbi za hujši prekršek »vožnja pod vplivom alkohola« predvidel denarno kazen in kazenske točke ali pa kazen zapora in kazenske točke. Z Zakonom o prekrških (ZP-1, 2003), ki je bil sprejet 2003, začel pa se je uporabljati 2005, je policija dobila status prekrškovnega organa in je o nekaterih prekrških odločala v hitrem postopku. Skladno s pravno ureditvijo je policija o sankcijah za prekrške odločala s plačilnim nalogom, s katerim je, kadar so kazenske določbe to predvidevale, izrekla tudi stransko sankcijo kazenskih točk, vendar le v višini do 17 kazenskih točk. Nad to mejo je o sankciji odločalo sodišče, saj je njena prekoračitev predvidevala stransko sankcijo »prenehanje veljavnosti voznškega dovoljenja«, ki je policija, kot prekrškovni organ, ne sme izreči.

Ker je ZVCP-1E (2008) pridržanje voznikov pod vplivom psihotropnih snovi in zaradi odklona preizkusa za ugotavljanje teh snovi v organizmu določil šele 2008. leta (izjema je določba 109. člena ZP, 1983, in ZP-1, 2003), lahko povezavo alkohola in prometnih nesreč primerjamo le na podlagi podatkov o globah. Te so se v zakonu iz 2005 povišale glede na zakon iz 1998 za 70.000 tolarjev ali približno 300 evrov. Spremenila pa se je tudi stranska sankcija. Tako je zakon iz 2005 predvidel »prepoved vožnje motornega vozila« določene kategorije, ki jo je sodišče izreklo za dobo treh mesecev do enega leta. Sprememba zakona v letu 2008 je globo za navedeni prekršek zopet povišala na 950 evrov. Kot stransko sankcijo je tudi ta sprejet zakon predvidel prepoved vožnje motornega vozila določene kategorije. Prvič pa je ta zakon (ZVCP-1E, 2008) predpisal pridržanje voznika, ki je imel več kot 1,10 grama alkohola na kilogram krvi. Ob vpogledu v evidence policije lahko vidimo, da je bilo v letu 2009 izvedenih 10.091 pridržanj po določbah ZVCP-1E (2008). Ko naprej primerjamo podatke, ugotovimo, da se je leta 2009 število prometnih nesreč s smrtnim izidom v primerjavi z letom 2005 zmanjšalo za 76, število žrtev pa za 88, kar je največje zmanjšanje v štirih letih. (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2006, 2009, 2010).

Poleg zakonskih norm je na občutno znižanje števila cestnih tragedij vplivalo še nekaj drugih dejavnikov, pa vendar vpliv pravnih norm ni zanemarljiv. Kot

6 Glavna sankcija za navedeni prekršek je bila v vseh verzijah »prometnega zakona« denarna kazen oziroma globa. Poleg globe je bila za višjo stopnjo alkohola v krvi takega voznika predvidena tudi stranska sankcija, ki je bila odvisna od stopnje alkohola v krvi in je variirala med sankcijami »prepoved vožnje vozila določene kategorije«, »prenehanje veljavnosti voznškega dovoljenja« in »izrek kazenskih točk« v določenem številu.

je bilo že omenjeno, se je število prometnih nesreč s smrtnim izidom najbolj zmanjšalo v letih 2008 in 2009, ko je bilo z zakonodajo policiji dano pooblastilo »pridržanje voznika pod vplivom alkohola«. Od tega leta je pridržanje, ne glede na spremembe cestnoprometne zakonodaje, ostalo stalnica policijskega odkrivanja in preprečevanja cestnoprometne delinkvence, posebej voženj pod vplivom alkohola, prepovedanih drog in drugih psihotropnih snovi, saj se pridržanje pred sprejetjem sprememb ZVCP-1E (2008) ni uporabljalo kot orodje za preprečevanje voženj pod vplivom psihotropnih snovi, ampak za preprečitev ponovitvene nevarnosti. Ker so sankcije iz aktualnega ZPrCP (2010) primerljive s sankcijami za prometne prekrške v večini evropskih držav, lahko sklepamo, da so zaostrovanje sankcij, višanje denarnih kazni ter uvedba in policijsko izvajanje pooblastila »pridržanje voznikov pod vplivom alkohola« v Republiki Sloveniji, v kombinaciji z drugimi ukrepi (cestogradnja, vzgoja in izobraževanje ...), pripomogli k varnosti cestnega prometa, ki je primerljiva z evropskimi državami.

Odgovor na vprašanje, ali je diskrecija oz. odločitve diskrecijske narave v policijskem delu potrebna oziroma zaželena, je jasen. Policist, ki pri svojem delu ne bi uporabljal diskrecijskega odločanja, bi se kaj kmalu izgubil v neskončnosti nerešenih primerov, ki bi se začeli kopičiti ter bi povzročili policistovo nezadovoljstvo, nejevoljo, stres ... Vse zgoraj navedeno pa se lahko, kot hujša posledica, izrazi tudi v psihosomatskih obolenjih. Sčasoma bi se lahko policistovo nezadovoljstvo začelo odražati v izkrivljenih pogledih na vzroke njegove nejevolje, kar bi pripeljalo do stopnje, ko bi policist za svoje nezadovoljstvo krivil ljudi, ki kršijo različne norme in s katerimi ima različne postopke. Tak policist bi slej ko prej začel na svoje delo gledati na način in skozi mentaliteto, kot jo imenuje Thomas (2005), mentaliteta »mi proti njim«, kjer bi vsak, ki ni policist, lahko bil nasprotnik.

Odgovor na zgoraj postavljeno vprašanje zahteva poglobljen pogled v zakonodajo prav zaradi dejstva, da se policisti diskrecijsko odločajo pri vsakodnevnem delu z državljani ter drugimi ljudmi, s katerimi vstopajo v množico interakcij in kjer prihaja do različnih oblik odnosov. Pri odnosu državljan – policist lahko policist zaradi kršitve zakonskih norm uporabi diskrecijske odločitve, ki se na koncu pokažejo v dobri ali slabi luči. Če se policist odloči, da vozniku, ki s prehitvevanjem povzroči nevarno situacijo, izreče zgolj opozorilo, ali se celo odloči, da ne bo ukrepal (spregleda kršitev), je to zloraba diskrecije, ki si je udeleženci v cestnem prometu ne želimo. Taka odločitev ni dobra ne s penološkega vidika ne s preventivnega vidika in niti ne s sociološkega vidika. Nasprotno pa je policistova odločitev, da ne ukrepa zoper turista, ki v poletni sezoni prečka cesto izven prehoda v Portorožu, dobra in jo državljani sprejemamo. Vsako človekovo dejanje, ki ni skladno z zakonsko normo, vsebuje točko, kjer policijsko delovanje zaradi takega človekovega dejanja preide iz delovanja ozko, po črki zakona, v diskrecijsko delovanje. Ali se policist odloči, da bo deloval diskrecijsko, pa je odvisno od več razlogov, ki so bili obširneje opisani v članku. Če bi hoteli, da policisti ne bi delovali diskrecijsko, bi morali na slovenskih ulicah delovati »super policisti« – policisti, ki bi delovali avtomatizirano, katerih predsodki o različnih družbenih skupinah ne bi vplivali na njegove službene odločitve, ki bi imeli dohodke, ki ne bi sprožali osnovnih eksistenčnih vprašanj ... Tudi če bi taki policisti obstajali, bi še vedno

za vsakim policistom moral hoditi »nadzornik«, ki bi nenehno spremljal njegove postopke in delo ter tako preprečeval vsakršno obliko diskrecijskega delovanja, pa naj si bodi dobrega, slabega ali pač vsakdanjega, rutinskega.

Naj ponovim: glavni namen pridržanja voznikov, ki so pod vplivom alkohola in drugih psihotropnih substanc, je preprečitev nadaljnje vožnje vozniku, ki je pod tako močnim vplivom alkohola, da bi njegova vožnja pomenila resno grožnjo za ostale udeležence cestnega prometa. Na tem mestu resna grožnja pomeni pravni standard, ki je vključen tudi v storitev kaznivega dejanja »nevarne vožnje v cestnem prometu« po 324. členu Kazenskega zakonika (KZ-1, 2008).

Ko se policist diskrecijsko odloča, da pridrži ali ne pridrži voznike, ki vozijo pod tako močnim vplivom alkohola, da njihova vožnja pomeni resno grožnjo za zdravje in življenje ostalih udeležencev, ki se z njim v cestnem prometu srečajo, bi morala biti policistova odločitev absolutno v prid ostalih udeležencev. Navedeno pomeni, da je pridržanje primeren ukrep glede na posledice, ki jih vozniki pod vplivom alkohola zavestno in iz malomarnosti povzročijo (naklep je nemogoče dokazovati). Tudi višina glob in stranskih sankcij, ki so predvidene za te prekrške, je primerna, saj se taki vozniki, kljub dejstvu, da je njihova prištevnost zaradi količine zaužitega alkohola zmanjšana, zavestno odločijo, da bodo sedli za volan.

UPORABLJENI VIRI

- Cohen, H. (1996). Police discretion and police objectivity. V J. Kleinig (ur.), *Handled with discretion: Ethical issues in police decision making* (str. 91–107). London: Rowman & Littlefield.
- Dempsey, J. S. (1999). *An introduction to policing* (2nd ed.). London: International Thompson Publishing.
- DUI or DWI punishments and penalties. (2018). Nolo. Pridobljeno na <https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/dui-or-dwi-punishments-penalties-30321.html>
- DUI sentencing. (2018). *FindLaw*. Pridobljeno na <http://dui.findlaw.com/dui-cases/dui-sentencing.html>
- Hunter, K. (2. 8. 2011). *Police discretion – the Good, the Bad and the Ugly*. Pridobljeno na <http://kevinhunterlaw.blogspot.si/2011/08/police-discretion-good-bad-and-ugly.html>
- Kazenski zakonik (KZ-1). (2008, 2009, 2011, 2015, 2016, 2017). *Uradni list RS*, (55/08, 66/08, 39/09, 91/11, 54/15, 38/16, 27/17).
- Krbek, I. (1937). *Diskreciona ocjena*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Law Library – American Law and Legal Information. (2018). *Police: Police officer behavior – explaining police behavior*. Pridobljeno na <http://law.jrank.org/pages/1676/Police-Police-Officer-Behavior-Explaining-police-behavior.html>
- Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2006). *Poročilo o delu policije za leto 2005*. Ljubljana: MNZ, Policija. Pridobljeno na <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2005.pdf>
- Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2009). *Poročilo o delu policije za leto 2008*. Ljubljana: MNZ, Policija. Pridobljeno na <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2008.pdf>

- Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2010). *Poročilo o delu policije za leto 2009*. Ljubljana: MNZ, Policija. Pridobljeno na <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2009.pdf>
- Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2017). *Poročilo o delu policije za leto 2016*. Ljubljana: MNZ, Policija. Pridobljeno na <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2016.pdf>
- Priročnik za izvajanje policijskih pridržanj*. (2013). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije
- Reiman, J. (1996). Is police discretion justified in a free society? V J. Kleinig (ur.), *Handled with discretion: Ethical issues in police decision making* (str. 71–85). London: Rowman& Littlefield.
- Srdić, M., Miljković, Đ. in Marković, L. (1979). *Pravna enciklopedija*. Beograd: Savremena administracija
- Thomas III, G. C. (2005). *Discretion and criminal law: The good, the bad and the mundane*. Newark: Rutgers Law School.
- Ustavno sodišče RS. (2002). Odločba opr. št. U-I-370/98 z dne 18. 12. 2002.
- Walker, S. (1992). *The police in America* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Zakon o cestah (ZCes-1). (2010, 2012, 2015, 2018). *Uradni list RS*, (109/10, 48/12, 46/15, 10/18).
- Zakon o motornih vozilih (ZMV). (2010, 2015, 2016). *Uradni list RS*, (106/10, 23/15, 68/16).
- Zakon o nadzoru državne meje (ZNDM-2). (2007, 2009, 2017). *Uradni list RS*, (60/07, 77/09, 5/17, 68/17).
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). (2013, 2015, 2017). *Uradni list RS*, (15/13, 23/15, 10/17).
- Zakon o orožju (ZOro-1). (2000, 2004, 2009). *Uradni list RS*, (61/00, 73/04, 85/09).
- Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP). (2010). *Uradni list RS*, (109/10, 57/12, 63/13, 82/13).
- Zakon o prekrških (ZP). (1983, 1985, 1986, 1987, 1990, 1991, 1993). *Uradni list SRS*, (25/83, 36/83, 42/85, 2/86, 47/87, 5/90); *Uradni list RS*, (10/91, 13/93, 66/93).
- Zakon o prekrških (ZP-1). (2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2011, 2013). *Uradni list RS*, (7/03, 86/04, 23/05, 44/05, 55/05, 40/06, 70/06, 115/06, 3/07, 17/08, 21/08, 08/09, 9/11, 29/11, 21/13, 111/13).
- Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP). (2006, 2007, 2008, 2010, 2013). *Uradni list RS*, (24/06, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravilih cestnega prometa (ZPrCP-A). (2012). *Uradni list RS*, (57/12).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1E). (2008). *Uradni list RS*, (37/08).
- Zakon o varnosti cestnega prometa (ZVCP). (1998, 2000, 2002). *Uradni list RS*, (30/98, 61/00, 21/02, 67/02).
- Zakon o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1). (2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010). *Uradni list RS*, (83/04, 35/05, 69/05, 108/05, 105/06, 37/08, 58/09, 36/10).
- Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). (2006). *Uradni list RS*, (70/06).
- Zakon o voznikih (ZVoz). (2010, 2014). *Uradni list RS*, (109/10, 25/14).

Žaberl, M. in Pozderec, F. (2014). Policijska diskrecija ali policijski taktični preudarek (primer policijsko pravne ureditve v Republiki Sloveniji). V B. Flander, I. Areh in M. Modic (ur.), *Zbornik prispevkov: 15. slovenski dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na <https://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Zaberl.pdf>

O avtorju:

Matej Velikonja, magister mednarodnih in diplomatskih študij, zaposlen na Policijski postaji Ljubljana Moste. E-pošta: matej.velikonja@policija.si